

het standpunt van Dr. Los schijnen twee omstandigheden te pleiten:

a. het feit, dat tusschen dezen eersten en den later direct tegen de Wederdoopers opponeerenden toezien uit art. 34 een andere volzin gestaan heeft: „ende desen doop is niet alleen nut, dewijle het water op ons is, ende wy dien ontfangen, maar oec alle de dagen onses levens: anders zouden wy altyds moeten het hoofd in den water hebben.“

Deze laatste, door ons gecursiveerde woorden, heeft men als een „al te plastisch argument“ (Dr. Los) in 1566 in de Fransche en Nederduitsche teksten geschrapt. (Los, 282.)

b. de door Dr. Los in den critischen tekst van art. 34 aangebrachte INDEELING. Dr. Los geeft van art. 34 deze indeeling:

1. Eerst volgt het artikel zelf, thetisch sprekende. Dit thetisch gedeelte eindigt met de woorden:

„... en ons wederbarende van kinderen des toorns tot kinderen Gods.“

Dan staat er een streep; dan is dus het eerste deel daarmee geëindigd. Onder die streep staat dan als deel

2. EERSTE VERVOLG. Dit „eerste vervolg“ begint met de woorden: „Niet dat zulks door het niterlijke water geschiedt, maar...“ En het eerste vervolg eindigt met de reeds ons bekende woorden:

„Om deze reden gelooven wij, dat al wie naar het eeuwige leven verlangt, éénmaal moet gedoopt worden, en zich tevreden stellen met dien eenigen Doop, zonder hem ooit te herhalen. Want wij kunnen niet tweemaal geboren worden. Deze Doop is niet alleen nuttig, wanneer het water op ons is en wij het ontfangen, maar is al den tijd van ons leven profijtelijk.“

DAN STAAT DAARONDER WEER EEN STREEP, EN ONDER DIE STREEP, als deel

3. TWEEDE VERVOLG. En dit „tweede vervolg“ begint met de woorden:

„Hierover verwerpen wij de dwaling der Wederdoopers, die niet tevreden zijn met een eenigen Doop, éénmaal ontfangen.“

Wat dunkt nu onzen lezer, wat dunkt nu schipper Andries, dien wij onder „Peraschouw“ aan het woord hebben gelaten, op gezag van den heer H. Algra? Als men de geschiedenis van den tekst, en den critischen tekst naleest, dan blijkt tusschen Prof. Dr. H. H. Kuyper en Dr. F. J. Los een meeningverschil te bestaan. Nu zal niemand zomaar beweren, dat schipper Andries goed doet, als hij op eigen gezag Dr. Los gelijk geeft tegenover den Heraut-redacteur. Maar hij zal wel goed doen, als hij, achter zijn ooren krabbend, opmerkt: als die twee geleerden het niet eens zijn over de vraag, of die bepaalde passage uit artikel 34, die het GEREFORMEERDE GEVOELEN belijdt, nu al dadelijk op de Wederdoopers ziet, ja, dan neen, nu, is het dan wel te begrijpen, waarom te Utrecht tegen Ds den Houting zóó fel geopponeerd is, dat men hem als in strijd met de belijdenis ging aanvallen?

En wij zijn geneigd, schipper Andries bij te vallen. Wij zijn niet bang voor scherpe en directe qualificaties; misschien zal men dat wel van ons gelooven. Maar vóór wij daartoe het recht nemen, vragen we toch eerst naar preciese argumenten. Ds den Houting is verweten, dat hij van de belijdenis te veel disputabel stelde. Misschien heeft De Heraut inzake den tekst der belijdenis dezen keer te weinig eigene beweringen disputabel gesteld. Waar het debat over Ds den Houting heen ook anderen (immers „een strooming“) wilde treffen, daar meenen wij, tot den algemeenen vrede bij te dragen, en zulks dan in tegenstelling met De Heraut, als wij nog eens even naar Dr. F. J. Los luisteren, eer wij het Utrechtsche debat zakkelijk durven noemen in zijn ouverture.

K. S.

KETTERIJ EN KERKSTICHTING.

De ketterij is niet een wetenschappelijk verschil van inzicht, maar een nemen door roof, van wat den Christus in der waarheid alleen toekomt: Kerkstichting.

Dr. A. Kuyper, Het Modernisme, een Fata Morgana op christelijk gebied, Amsterdam, 1871, blz. 60.

geestes, maar oock die verordeninge ende instellinghe Christi tot syn officit.

Propheten. Onderscheit Christi ende der anderer propheten. Christus is den auctor der leere, welke derselver oock haer cracht geeft, die anderen sijn dienaers, alleen hebbende ontfangen van Christo dat sy leeren. Onderscheit der propheten des ouden ende des neuen Testaments, Jene hebben gepropheteert van den toekomenden Christo, dese van eenige besondere dingen; Jene hebben een deel gehat der polityckschen regeringe, dese niet.

Apostelen ende Evangelisten. Onderscheit der Apostelen en Evangelisten. Die Apostelen sijn aen geen kercken verbonden gelyck die Evangelisten, daerbeneven hebben die Evangelisten geschreven het gene dat die Apostelen wilden geschreven hebben. Nu ter tyt worden die dienaar niet meer Evangelisten genoemt so verre men proprie dit woordt gebruyckt, overmits die Dienaeren geen Evangelium meer schrijven, alsoo dat nu ophouden in der kercken den Dienst der Apostelen, Evangelisten ende propheten, ende blyven pastores, Doctores, Seniores ende Diaconi.

Priesterdom. Van Christi Sacerdotio is bekend, dat tusschen dat priesterdom Christi ende dat priesterdom des ouden Testaments onderscheit is, te weten, Jene priesters waeren figuren, Christus ist die Substantie selfs. Jene sepius, Christus semel se obtulit. Tot het priesterdom Christi behoort oock die voorbeddinghe, die hy vor ons in den hemel doet, daer door verstaen wordt perpetuus vigor, cracht ende weerdicheit des verdienst Christi, mitzgaders synen wille, dat die vader ons om syns verdienst wille aenneme. Buiten dit sacrificium is oock geen soenoffer.

Eengeboren soon. Christus wordt den eenichgen Soon Godes genoemt, om dat hy van natuur ende wy uit genaden Godes kinderen worden sijn. Christus is oock nae syn menscheit

LITERATUUR EN KUNST

Een jeugdleven.

Elizabeth Zernike: Het leven zonder einde. — N.V. Em. Querido, Amsterdam, 1936.

Nog steeds vermeerdert het aantal boeken, dat een kind heeft als hoofdpersoon. Dat de moderne psychologie ook het kind in zijn ontwikkeling wil teekenen, is vanzelfsprekend. Maar een grotere rol dan de psychologie krijgt veelal de romantiek. Van de eerste poging af, de geschiedenis van Woutertje Pieterse door Multatuli, tot nu toe, zijn de „kinderboeken“ romantisch gefint. Om het kinderhoofd glansde van ouds een aureool van geluk. De onvolgroeide mensch, die als mensch kon genieten van alles wat hem omringde, wiens jeugd hem bewaarde voor de moeiten en lasten van het leven, die door een zorgzame hand liefdevol geleid, slechts het aangename en het mooie te smaken kreeg, bleef voor menig een het ideaal. Ouderen, door het leven verbitterd, hervonden in hun kinderjaren de vreugde. Wanneer Willem van Haren, de 18de eeuwse Friesche dichter, het menschelijk leven beschrijft, ziet hij alleen de eerste zeven jaren als een lichtplek.

Woutertje, Kleine Johannes, Jobbe, Merijntje, Bartje, en de heele verdere kinderschaar die met meer of minder talent beschreven is, ze komen allen in aanraking met het leelijke van het grootmenschenleven, maar hun onschuld, hun naieve geestigheid, hun kinderlijk geloof overwinnen het tragische en geven vaak een lichte kleur aan een sober en somber bestaan.

In elk beschreven kinderleven schuilt een stuk autobiographie en dit subjectieve element geeft een bepaalde kleur aan het uitgebeelde jeugdleven. Merijntje van den socialist De Jong ontmoet andere volwassenen die invloed op zijn ontwikkeling hebben, dan Bartje van den christen-paedagoog De Vries. Het huiselijk milieu drukt vooral een stempel op het kind.

Dit is ook in sterke mate het geval bij het nieuwe boek van Elisabeth Zernike: Het leven zonder einde. De vader is een autodidact, die zich van onderwijzer heeft opgewerkt tot leeraar. Een man die heeft ondervonden, dat men zelf heel wat van 't leven kan maken, als men energiek zich door de moeilijkheden weet heen te werken. Daardoor heeft hij zich een goede positie verworven en een zelfstandigheid verkregen, die hij zijn kinderen als voorbeeld voor oogen kan stellen. Van zoo iemand is niet te verwachten, dat hij hen alle moeilijkheden uit de handen zal nemen — maar dat hij hen zelf zal laten gaan, vrijwel onbewust van de leiding die hij hun toch geeft. Daardoor zal een zijner dochters, een begaafde studente, meenen dat haar vader haar niet kan begrijpen, omdat hij nooit student is geweest, totdat ze eindelijk inzicht, hoe zijn systeem haar alleen liet worstelen, om haar zelfstandigheid te geven.

De hoofdpersoon, Heleen, is in het geheel geen

Godes soon op een andere wyse als wy. Want boven dien dat die menschlycke natuur in Christo met die goddelycke vereenicht is, so ist hy oock geboren Godes soon, ende wy sijn geboren kinderen des toorns.

Ontfangen van den H. geest, dat is door cracht des heiligen geestes ende niet uit synen wesen, maar uit den wesen der maget Marie.

Helle. Nedergedaelt ter hellen. Dat wordt (woord) Helle heeft in die Schrift dryerley beduidinge, namelick van graeff der dooden, die plaetzel der verdoemden, ende groote onuitspreckelike smerten. Voor het graeff wordt het hier niet verstaen, overmits vorgaet: Is begraven. Het kan oock van die plaetzel der verdoemden niet verstaen worden, want nae die godheit is hy overall, nae die menscheit is hy in den grave gebleven ten derden dage, ende syn seel is in het paradijs geweest, so blyft dan dat het genomen wordt in die derde beduidinge, namelick vor die smerten der seelen, die Christus vor ons geleden heeft.

Hemelvaert. Die Hemelvaert Christi wordt alsoo verstaen, dat hy nae syn menscheit waerachtich is opgenomen, alsoo dat hy op aerden niet en is nae derselver.

Kercke. Van die kercke Godes is bekend, dat dieselve is een vergaderinge der genigen welke Godt van aenbeginne door syn woordt ende geest in eenheit der waerer religie, ende datselve om Christi wille ende door denselven vergadert ende onderhouden heeft. Dese kercke wordt gedistinct in die kercke des ouden ende in die kercke des neuen Testaments, welke die Catholische genoemt wordt. Item in visibele ende in invisibele. In militantem et triumphantem, generalem ende particularem. Die kercke is oock altyt niet in sodanigen staede, dat sie den menschen is bekend geweest, als tot der tyt Eliae, ende daer Christus op aerden wandelde. Dit is verclaert door gelycknisse van den maene. Het hoeft van

bijzonder kind, zooals velen van haar genre in andere boeken. En het grootste deel der gebeurtenissen, vooral uit haar jongere jaren, is tamelijk onbeduidend. De schrijfster wil te kennen geven, dat de jeugd niet zoo stralend gelukkig is, als door ouderen wel wordt gemeend. Het wordt een tamelijk monotoon verhaal, zonder spanning, omdat alle dramatische actie ontbreekt. Het leven van het kind vloeit zoo langzaam voort, zonder dat de reeks van voorbijglijdende jaren noemenswaardig wordt geremd door iets ingrijpends. Het is een hulpvaardig meisje, of liever, ze wil graag helpen als ze hoort dat men van een goed en lief kind hulpvaardigheid verwacht. Haar kalme, droomerige aard laat haar niet diep nadenken over de meeste dingen. Onmerkbaar voltrekt zich bij haar de verandering van kind naar vrouw. Over deze jaren deelt de schrijfster haast niets mee — juist de jaren die ze doorbrengt op de H. B. S. De enkele gegevens laten haar zien als 'n wat fantastisch, maar heel naïef meisje.

Eén ding heeft haar tijdelijk ernstig bezig gehouden. Op haar tiende jaar komt op het vragenaar God. Een tijdlang is ze zoo hiervan vervuld, dat ze den naam ergens heimelijk neerschrijft, wat toch door haar ouders gelezen wordt. Als de vader haar hierover onderhoudt, komt zijn systeem weer duidelijk naar voren. Ook over God zegt hij haar niets. „Niemand kan je zeggen wie God is, je zult zelf moeten zoeken en nadenken“. Met deze woorden laat de vader-paedagoog het kind gaan.

Wat later is ze alles vergeten. De catechisatie die ze fatsoenshalve loopt — of om het systeem te leeren haar niets omdat ze er thuis geen steun bij ondervindt. Geheel alleen staat ze, als het leven op haar afkomt.

Wanneer ze zeventien jaar is, ontmoet ze een veel oudere man, gescheiden van een jonge vrouw, die zulk een indruk op haar maakt, dat ze met hem het leven in wil, naar Africa, waar hij in de eenzaamheid dokter is. Als onervaren kind ziet ze dadelijk hier haar ideaal. Ze leeft als 't ware op de schoolbanken — ze zit n.l. nog op de H. B. S. — al in Africa, daar ze zich weer intrekt in de geschiedenis van Pieter Maritz, den held van Africa, waar ze over enkele maanden denkt te leven als doktersvrouw. Een komisch trekje even, deze tekening van het kind, dat plotseling zich ziet beschouwd als vrouw, en deze geweldige verandering niet kan verwerken.

Ook hier weer schijnt ze geen steun te hebben van vader. Zelf moet ze ondervinden. Maar achter haar om heeft de vader haar „held“ gewezen op diens geweldige verantwoordelijkheid, en deze, als verstandig man, wijst het meisje terug. Eigenaardig alleen dat op dit voor haar tragische punt het gesprek komt op God. Voor hem is God een ijzeren noodzakelijkheid, geen liefde, want deze is menschelijk. Voor haar is God nog te hoog, ze moet nog wat wachten, rijper worden, om deze beide groote zaken, God en liefde te leeren kennen in hun ware beteekenis.

Na de ontnuchtering is ze het meisje, dat nu moet zoeken iets te worden. Ze besluit voorloopig maar bij moeder in de huishouding te wachten, wat het eindeloze leven haar zal geven.

die kerck is alleen Christus. Die mercktekenen sijn die suivere leere, het recht gebruyck der Sacramenten, ende die disciplin der kercken.

Justificatie. Van die justificatie des menschen is bekend, dat die bestaat in die verdiensten Christi, welke wy ons door het gelove toe-eigenen. Die justificatie ende regeneratie sijn onderscheiden. Die justificatie is ons toegereken, maer die regeneratie wordt in ons aengericht. Die justificatie is perfect, maer die regeneratie is alleen begonnen.

Wercken. Van den goeden wercken is bekend, dat ons deselve niet rechtverdien en maken, want sy sijn onvolmaect, vruchten des geloves, so sijn wy oock schuldich deselve te doen om onse gehorsamheit tegen Godt te bewijzen.

Sacramenten. Van den Sacramenten is bekend, dat het sijn sijnlike tekenen der onsielicker genaden. Deser sijn in den Neuen Testament twee, den heiligen Doop ende dat Avontmaelt des Heeren. Int oude Testament synder veel gewesen, in den neuen weniger. Int oude hebben sie gewesen op den toekomenden Messiam, in den neuen op dien die gecomen is.

Doop e. Van den doop is bekend, dat dat waeter niet en wordt verandert aengaende syn wesen, ende datter den Exorcismus daerbij niet en behoort te wesen, den welcken van Godt niet en is bevolen.

Avontmaelt. Van het Avontmaelt des Heeren sijn veel woorden gevallen. Sommige hebben bekend, dat dat wordeken hoe verstaen wordt van den brode, dat wy breken, ende dat die worden der insellinge niet eigentlick als sy luiden, maer figurlicker wyse moeten verstaen syn. Sommige sijn gebleven by der Transsubstantiatie, andere hebben willen desenderen die Consubstantiatie.

Soveel vant examen met den pastoren.

(Wordt vervolgd.)

Dit boek, zoo als het leven van een eenvoudig, dat men in het leven voorkomt. Het leven is zoo warrig, brengt maar het opmerken bijna geen vrede lach, maar is somber, dus zulke men, al is ze - maar het grootte zoekend het kind, het kind, de vaders in de schitterende den slach der Godsken, van het. Dit boek is do- niet gevoel, het leven van ingaat, wat weet dat ze korte leven.

VAKW EN

het verband tusse

dat de verleder, gelijke op he, staat wel vast. Wanneer schrij, hem verbl, zaamt, dan kle, dat bleek wor, amelijke (phys, ekel.

Dese reacties s, dat bleek word, kking of wel, bloedvatwand, den, zooals alle, en nu, die vas, en als het war, menen geprikk, te stuiten, o, Een maximale, eft ten gevolge, een wond o, Hier ontstaat c, nuwbanen, door, de centrale; c, geelsindrukken, ent werkt hier, Wij spreken, De prikkel tot, wort geleverd d, stuitgen, b.v. he, eik, daardoor, Maar evengoed, der de psyche z, Een voorbeel, ept jeuk op; ringt onpasseli, een geest kan, de de R.K. kerk, rponen van w, eken en het w, Ook hier het s, en lijdenden H, omcentreerd zi, het vermogen zi, der alleen, waa, ring is, d.i. voo, normale, geeste, de levensg, eek hijl hun a, onder uitzonderl, missen op: in, dat het joi, de dat de veri, anden van ex, le dat ze bege, de dat van hur, egerperioden e, le dat meestal, tilling was aan t, Dese typen m, eek 1) zijn gep, wa te vertoonen, Maar niet alle, ende opvallende

stijgzaamteit w, dat beteekent: he, eek, hetzij door den, welen in het ziele, eek, b.v. ik prik u, en doet pijn... dat, eken gesloten hel, en ge roept wed, egeerd.

van haar genoe...
e deel der gehe...
e jaren, is tamelij...
d gelukkig is, al...
nd. Het wordt een...
der spanning, on...
breekt. Het leven...
aan voor, zonde...
de jaren noemen...
ingrijpend. Het i...
ver, ze wil gr...
van een goed...
acht. Haar kalme...
et diep nadenke...
baar voltrekt zie...
kind naar vrou...
elfster haast nie...
doorbrengt op d...
aten haar zien a...
naief meisje.
ernstig bezig g...
omt op het vrag...
o hiervan vervu...
oelijk neerschrif...
elezen wordt. Al...
choudt, komt zij...
ren. Ook over G...
kan je zeggen w...
en en nadenken...
der-paedagoog he...

Dit boek, zoo heel eenvoudig beschreven, geeft
het leven van een doorsnee-kind, intelligent
eenvoudig, dat zich zelf een plaats moet ver-
lenen in het leven, dat het kind zoo eendeloos
voorkomt. Veel is er wat ze niet begrijpt,
het leven is zoo vreemd soms, dat het haar in
verwarring brengt.
Maar het opmerkelijke is vooral, dat het leven
haar bijna geen vreugde geeft. Nergens klinkt een
vrijlanc lach, nooit breekt de humor door. De
ingrijpend. Het is
ver, ze wil gr...
van een goed...
acht. Haar kalme...
et diep nadenke...
baar voltrekt zie...
kind naar vrou...
elfster haast nie...
doorbrengt op d...
aten haar zien a...
naief meisje.
ernstig bezig g...
omt op het vrag...
o hiervan vervu...
oelijk neerschrif...
elezen wordt. Al...
choudt, komt zij...
ren. Ook over G...
kan je zeggen w...
en en nadenken...
der-paedagoog he...

VAKWETENSCHAP EN PRAKTIJK

Verband tusschen psychische actie en lichamelijk
gebeuren.

Dat de verleden week besproken invloed van het
gelijke op het lichamelijke waarlijk mogelijk
ganaal wel vast.
Wanneer schrik den mensch overvalt, dan ziet
hem verbleeken; wanneer iemand zich
maamt, dan kleurt hij.
Dat bleek worden en dat blozen, zijn beide
hamelijke (physische) reacties op een psychischen
rekel.
Deze reacties spelen zich af in het onbewuste.
Dat bleek worden en blozen ontstaat door samen-
naking of wel verslappen van spieren, die in
bloedvatwanden gelegen zijn. Die spieren be-
den, zooals alle spieren zenuwen, en deze zenu-
en nu, die vasomotoren genoemd worden, wor-
en als het ware door een telegram vanuit de
menen geprikkeld, om de bloedvaten al dan
te sluiten, of wijd open te zetten.
Een maximale sluiting, gedurende eenige uren,
eft ten gevolge versterf van weefsel, en zoo kan
een wond ontstaan.
Hier ontstaat dus een ziekteverschijnsel via de
nauwanen, door een voortgezet telegrafeeren van
de centrale; d.i. de hersenen, in welke allerlei
moedsindrukken voortdurend voorhanden zijn. De
end werkt hier direkt organisch op het lichaam
a. Wij spreken van psycho-physische reflex.
De prikkel tot het optreden van zoo'n reflex
wordt geleverd door een waarneming van een der
struigen, b.v. het oog ziet een ongeluk; daardoor
drikt, daardoor bleek worden.
Maar evengoed kan de prikkel geleverd worden
over de psyche zelf, zonder dat er een waarneming
a. Een voorbeeld: De gedachte aan ongedierte
gep jeuk op; de gedachte aan iets walgelijks
brengt onpasselijkheid en zoo voort. Geheel in
den geest kan men de z.g. wonderen verklaren,
de de R.K. kerk kent als stigmatisatie, d.w.z.: het
wonden van wonden in de handpalmen en de
voeten en het weenen van bloedige tranen.
Ook hier het sterk denken aan de wonden van
den lijdenden Heiland, zoo ingespannen daarop
geconcentreerd zijn, dat waarlijk wonden ontstaan.
Het vermogen zich zoo te concentreren, vindt men
alleen, waar overmatige suggestibiliteit aan-
wezig is, d.i. voornamelijk bij hystericae, dat zijn
normale, geesteszieke vrouwen.
De levensgeschiedenis dezer gestigmatiseer-
den blijkt hun abnormaliteit ten duidelijkste. En
zonder uitzondering merken we uit al die geschie-
denissen op:
de dat het jonge meisjes zijn;
de dat de verschijnselen werden ingeleid door
omstandigheden van extatische zinsverbijstering (manie);
de dat ze begeleid worden door visioenen;
de dat van hun prille jeugd toevallen, krampen,
peripneumonische etc. voorkwamen;
de dat meestal duidelijk een sterke erfelijke be-
gifting was aan te toonen.
Deze typen met hun sterk verhoogde suggesti-
biliteit zijn gepre-disponeerd, om wondertecke-
nen te vertoonen.
Maar niet alleen wonderteekenen; ook aller-
hande opvallende ziekte en kwaal, verlammingen

Die merktekenen
cht gebruik der
der kerken.
tification des men-
in die verdiensten
gelove toe-eigenen
sind onderschei-
ereken, maar die
richt. Die justifi-
ratie is alleen be-

verreken is bekent,
a en maken, want
des geloves, so
te doen om onse
rijzen.
acramenten is be-
kenen der oansen-
den Neuwen Testa-
ende dat Avont-
ament synder veel
e. Int oude hebben
a Messiam, in den

ent, dat dat wacter
ende syn wesen,
erbij niet en be-
n Godt niet en is
tmael des Heeren
nmige hebben be-
staen wordt van
e dat die worden
sy luiden, maar
en syn. Sommige
stantiatie, andere
Consubstantiatie.
pastoren.
ordt vervolgd.)

en blindheid; hartkloppingen, krampen; braken
en flauwte, tot schijndood toe.

In hun zieke brein is onbewust verankerd de
gedachte: ik kan niet, ik ben lam, blind, doof.

En het is eigenlijk heel goed te verstaan; dat al
zulke ziekteverschijnselen, die langs psychischen
weg zijn ontstaan, ook weer langs psychischen
weg kunnen worden genezen.

Hier viert de genezer „door den geest” triom-
fen. De grootste bekendheid op dit gebied heeft
verworven de vermaarde Coué.

Coué leerde de menschen: „ik kan wél”, en ziet,
na korten tijd konden ze inderdaad hun lamme
arm weer heffen of hun slepend been weer be-
hoorlijk gebruiken. Coué noemde zijn methode:
die der auto-suggestie — de zieken suggereeren
zich zelf, onder zijn leiding. Maar het is zonder
meer wel duidelijk, dat de groote resultaten, die
Coué kon boeken, per slot te schuiven waren op
den krachtigen invloed van zijn persoonlijkheid;
omdat hij het zeide, gelukte het genezing te krij-
gen; omdat naar zijn raad reikhalzend werd uit-
gezien, gelukte het hem de zoo lang verwachte
beterschap te doen komen.

En het is niet te ontkennen, dat zeer velen hun
blijvende genezing aan één of anderen Coué-apos-
tel hebben te danken.

En waarlijk niet alleen zulken, die ingebeelde
ziekten hadden.

Wanneer eenmaal de hoop op beterschap, de
sterke concentrering op die gedachte, dat daar
en daar alleen nog genezing is te verkrijgen, aan-
wezig is, dan wordt het bloed weer krachtiger door
de aderen gestuwd, dan doen de nieren weer beter
hun reinigingswerk, dan worden weer alle afweer-
krachten in het werk gesteld, om den strijd aan te
binden tegen het doodend venijn van bacterie en
virus.

De grootste resultaten door deze methode zijn
wel bereikt door de Christian Science, waarover
een volgende keer.

Den Haag.

v. d. H.

Prof. Grosheide vroeger over de
pluriformiteit der kerk.

Een lezer zendt ons onderstaand artikel van „Noord-
Hollandsche Kerkblad”, geschreven door Prof. Dr F. W.
Grosheide, 20 Jan. 1928:

Het komt in het dagelijks leven voor, dat men
noodgedwongen iets te hulp roept, dat in het gebruik
zoo goed blijkt te voldoen, dat het straks het bestaan-
de blijvend vervangt. Zoo heeft de oorlog en de nood,
dien hij deed ontstaan, ons allerlei dingen leeren ken-
nen, praktijken doen vinden, die sinds in gebruik zijn
gebleven.

Op het terrein van het stoffelijke leven kan dat een
voordeel geven. Gebrek kan leeren vinden, wat anders
niet gevonden was. Maar op het gebied van het gees-
telijke leven en daar komt het beschreven verschijnsel
ook voor, beteekent het een groot gevaar. Iets dat we
eerst noodgedwongen doen, liever niet deden, omdat
we het eigenlijk niet goed vinden, gaan we straks
gemakkelijk doen, het wordt ons tot een verkeerde ge-
woonte. Hier werkt de zondige menschelijke traagheid.
En op soortgelijke wijze gaat het in onze theologie.
Ook daar hebben we noodsprongen. We zien feiten,
die we niet kunnen loochenen, we moeten er voor uit
den weg. En daar moeten we ondanks onszelf ons
stelsel min of meer pasklaar naar maken. Het klopt
eigenlijk niet. Dat behoort ons aan de eene zijde niet
te verwonderen, omdat we beperkte menschen zijn.
Maar de oorzaak ligt toch eigenlijk daarin, dat de be-
doelde feiten opkomen uit menschelijke zonde, weg-
moesten maar niet weggaan, omdat de zondige mensch
ze niet weg doen wil. Dan ontstaat ook het gevaar,
dat de noodsprong tot regelmatig voortbewegen wordt
verklaard; wat we eerst moesten uitspreken, wordt
straks gemaakt tot behoorend, althans zeer gewoon
verschijnsel.

We zien deze dingen zeer sterk uitkomen in de z.g.
pluriformiteit der kerk.

Voor wie het niet weten mocht, zij met een enkel
woord verklaard, wat we daaronder verstaan. We be-
lijden, naar 's Heeren Woord, dat alle geloovigen
samen vormen het lichaam van onzen Heere Jezus
Christus. Als het goed was, moest dat ééne lichaam
van Christus zich ook in één vorm openbaren, één
zichtbare kerk. Hoogstens konden verschillen, door
taal enz. veroorzaakt, worden toegelaten, maar dan
moest toch althans van tijd tot tijd de eenheid uitko-
men, hetzij door het zenden van afgevaardigden, hetzij
door het samenroepen van een kerkelijke vergadering,
waarin de kerken over den geheelen aardbodem ver-
spreid, bijeen kwamen.

De werkelijkheid is echter geheel anders. Er zijn
talloze kerken naast elkaar, die alle beweren de ware
kerk van Christus te zijn. Zoo is het geworden sinds
de Oostersche en Westersche kerken uiteengingen,
het is erger geworden in de dagen der Hervorming
en het wordt met name in de Angelsaksische landen
en in ons land met den dag erger.

De kerken durven niet van de andere kerken te
zeggen, dat die valsche kerken zijn. Hoogstens zeg-
men dat van de organisatie van deze of gene kerk.
Maar niet van de kerk als zodanig. De kenmerken,
die Art. 29 van onze Belijdenis opsomt als de kente-
kenen van de valsche kerk, passen volstrekt niet op
laat me nu maar zeggen alle kerken, die in Nederland
naast de Gereformeerde kerken voorkomen. En daar-

om kunnen we ze ook geen valsche kerken noemen.

Zoo zijn de godgeleerden er toe gekomen om te
spreken van de pluriformiteit of de meervormigheid
van de kerk. Men wil daarmee uitspreken, dat, ook al
acht men eigen kerk de beste, men toch niet ontken-
nen wil, dat ook in andere kerken kinderen Gods zijn,
ja, dat die andere kerken ook min of meer toonen de
kenmerken van de ware kerk.

In onze belijdenisschriften komt deze pluriformiteit
niet voor. Dat komt, omdat onze vaders praktisch
alleen te rekenen hadden met de Roomsche en met de
Gereformeerde kerken. Maar in zekeren zin kenden
onze vaders het vraagstuk toch wel. De Dooperschen
vormden geen kerk, maar de Lutherachen wel en de
Gereformeerden hebben de Lutherachen steeds als
broeders erkend. Doch gelijk men aanvankelijk hoop-
te, dat heel de kerk tot reformatie zou komen, zoo
heeft men lang gehoopt, dat althans al wat van Rome
vrij was in één kerkverband zou kunnen leven. Zoo is
door onze vaders dit vraagstuk niet uitgewerkt zoo
als het noodig zou wezen met het oog op de toestan-
den van onzen tijd.

Wanneer we van pluriformiteit der kerk spreken,
dan is dat een noodsprong. Het moest niet zijn, als
het is. Maar het is zoo en we zien geen kans om tot
betere toestanden te geraken.

Maar daarom is het zaak, wel op te passen, dat we
de pluriformiteit der kerk niet in verkeerden zin gaan
nemen.

Daar zijn in onze dagen menschen, die die pluri-
formiteit heel gewoon en ook heel goed vinden, die er
heelemaal niet over treuren en die geen behoefte heb-
ben om te bidden: Breng al uw gevangenens weder!
Men is nu eenmaal om historische redenen lid van een
bepaalde kerk, men voelt zich daar op zijn plaats, en
men blijft daar. Maar het is niet erg, als een ander
lid is van een andere kerk. Daarom kan ook zeer goed
de eene kerk met de andere in verbinding treden,
men kan over en weer vertegenwoordigers zenden bij
plechtige gelegenheden enz. enz. Er is nu eenmaal
pluriformiteit van de kerk.

Op deze wijze gaat het verkeerd. Want dan wordt
wat men noodgedwongen wel uitspreken moest, tot
regel gemaakt. Dan vergeet men dat God in Zijn
Woord regels gegeven heeft, waaraan de uiterlijke
openbaring van het lichaam van Christus heeft te
voldoen en dat men die geboden heeft op te volgen.
Natuurlijk verslapt dan het kerkelijk besef, alle ker-
ken zijn ten slotte evengoed. Daarop moet volgen ver-
slappen in de belijdenis. Men kan nu eenmaal niet
straffeloos de geschiedenis te niet doen, die de Heere
de kerk deed beleven.

Wij pleiten niet voor pluriformiteit der kerk,
wij spreken er van, omdat we wel moeten; zoo behoort
het te zijn.

We nemen met belangstelling kennis van deze op-
merkingen van Prof. Grosheide uit het jaar 1928. We
doen dat niet zoozeer omdat het hier klinkend geluid
ons niet geheel hetzelfde schijnt, als wat in 1936 door
Prof. Grosheide (en door anderen) wordt geschreven,
als wel om een andere reden.

Indien in 1928 Prof. Grosheide van een „nood-
sprong” spreekt, is het dan niet ietwat te bond ge-
sproken, als in 1932/33 door Prof. Hepp het bezwaar
tegen de pluriformiteitsleer genoemd wordt „een snijden
in het hart der Reformatie”? Deed de Reformatie van
Calvin noodsprongen op het terrein van het belijdenis-
getrouwe denken?

Voorts: indien Prof. Grosheide in 1928 van een „nood-
sprong” spreekt, is er dan wel genoegzame reden tot
zoo zware klacht als uit den mond van hen komt, die
spreken over stroomingen, die binnen 25 jaren de Gere-
formeerde Kerken ten gronde zullen richten (Utrecht
1936)?

Vervolgens: indien Prof. Grosheide in de pluriformi-
teitsleer een noodsprong ziet, is dan wel het bezwaar zoo
dwaas van hen, die beweren: „hier wordt een bescho-
wing over de kerk opgebouwd onder invloed van de
praktijk van „hetgeen voor oogen is”? Terwijl zij
juist volhouden: over heel de linie van het BELIJDEN
moet men zijn begrippen en zijn geloofsinhouden niet
opbouwen onder pressie van de „ervaring”, doch op
grond van de Schrift; want op „ervaring” een leer
fundeeren (al is het ook met het onaangename gevoel
van een „noodsprong” te doen), dat is feitelijk, wat de
METHODE betreft, niet gereformeerd?

En tenslotte: indien Prof. Grosheide van een „nood-
sprong” spreekt, is het dan acht jaren nadat hij dit
erkende, wel goed, zoo nadrukkelijk het hoofd te schud-
den over anderen, die dit zelfde eveneens hebben
beweerd, maar dan met den eisch erbij, dat men één van
beide doen zou: over heel de linie van het
gereformeerde denken de opstelling van leer-
begrippen bij wijze van „noodsprongen” geoorloofd te
achten (maar dan is het dadelijk gedaan met dat
denken), of over heel de linie van dat denken den
„noodsprong” hartgrondig te verwerpen, omdat de God
der Schrift ons in ons geloovig denken niet laat liggen
in de aporie, de verlegenheid?

Van slatintjes.

Prof. Dr Th. L. Haitjema heeft zich bezig gehouden
met het debat, te Utrecht gevoerd ter predikanten-
conferentie. We lezen in de „Prov. Asser Courant” van
16 Mei 1936 (een knipsel uit „Nieuw kerkelijk Leven”
werd ons door een lezer ook zelf toegezonden):

Prof. dr Th. L. Haitjema karakteriseert in „Nieuw
kerkelijk Leven”, orgaan van het Nederlandsch Her-
vormd Verbond tot Kerkherstel, de diversiteit der
stroomingen die zich op de Gereformeerde predikan-
tenvergadering vertoonde, aldus: „Dat zich ook onder
deze predikanten allengs tegenstrijdige stroomingen
voordoen, bleek vooral bij het referaat van ds Den
Houting, waarin de doopskerken, voorzover dit
sacrament in andere kerkgemeenschappen werd be-
diend, aan de orde kwam. De strakke lijn van de Kam-